

„Doma to nedělá.“

Co ovlivňuje odlišné chování dětí ve třídě a doma

Někdy se rodičům stane, že se od učitele ve škole dozvědí, že jejich dítě se chová způsobem, který oni doma u dítěte nezažili. Pro rodiče je těžké uvěřit, protože tak své dítě neznají. Pak je už jen krůček k tomu, že učiteli přestávají věřit. Nebo pátrají po tom, proč má učitelka nebo učitel zájem na tom, vidět jejich dítě jinak než oni. Vzbuzuje to nedůvěru. Protože „doma to přeci nedělá“. Pojďme se tím na chvíli zabývat.

Proč se děti chovají jinak doma a jinak ve škole

Mnoho rodičů si všimne, že jejich dítě je ve škole jiné než doma. Učitelé ho chválí za klid a zodpovědnost, zatímco doma vybuchuje. Nebo naopak – ve škole vyrušuje, neposlouchá, ale doma je v pohodě a poslušné. Tyto rozdíly nejsou známkou přetvářky, ale přirozené reakce na různá prostředí.

Různé role v různém světě

Ve škole se dítě učí fungovat ve skupině, kde o své místo musí teprve usilovat, často doslova bojovat. Kolektiv má svá nepsaná pravidla a jednotlivé role. Některé jsou pro děti atraktivní, a proto o ně usilují. Obecně chtějí být oblíbené, některé vtipné a bavit ostatní, jiné chtějí vyniknout v učení a jiné v děláni „lotrovin“. Dítě zkouší různé role, aby získalo přijetí a respekt. Učí se tím hledat svou roli. Touha zapadnout a mít kamarády je pro něj stejně silná jako potřeba bezpečí doma.

Někdy proto zvolí roli, která mu ve třídě přináší jistotu – třeba baviče, pomocníka, soutěživce nebo tichého pozorovatele. Doma pak přepne do jiné role, často uvolněnější. Přejít mezi těmito světy ho stojí hodně energie.

Mezi hlavní vlivy patří:

- **Role a očekávání.** Ve třídě má jasně daná pravidla a autoritu učitele, doma je vztah volnější. Dítě přepíná mezi těmito „režimy“.
- **Sociální tlak.** Mezi vrstevníky chce zapadnout, může se chovat jinak, než když je v bezpečí domova.
- **Pozornost a struktura.** Některé děti zvládají lépe prostředí, kde je pevný rámec a jasný rytmus (škola), jiné se v něm dusí.
- **Emoce a únava.** Doma často „spustí ventil“ po dni plném sebekontroly. Proto bývá některé dítě klidné ve škole a výbušné doma.
- **Styl komunikace dospělých.** Učitelé a rodiče působí na dítě jinak – někdo reaguje lépe na autoritu, jiný na blízkost.

Co se děje na prvním stupni

Dítě je ještě hodně závislé na dospělých – jejich náladách, uznání, způsobu vedení. Ve škole se obvykle snaží „zapadnout“ a dělat věci správně. Tam často potlačuje emoce, aby se udrželo v pravidlech. Doma pak napětí vybublá – vzdor, křik, únava.

Rozdíl chování tedy často ukazuje, kde se dítě cítí v bezpečí. ***Paradoxně tam, kde víc „vyvádí“, se většinou cítí jistěji. Ale také prostě může být ono „vyvádění“ znakem touhy se prosadit v prostoru, kde nemá své místo jisté. Výkladů je celá řada a u každého dítěte je třeba hledat, čím je tento rozdíl způsoben.***

Co se děje na druhém stupni

V období dospívání se školní role často zpevňují. Dítě už má obraz sebe sama, který chce bránit – „já jsem ten, kdo...“. Měnit chování znamená riskovat ztrátu tváře. Ve třídě proto může působit odtažitě nebo provokativně, i když doma bývá laskavé a citlivé. Je to způsob, jak si hlídá své místo mezi vrstevníky.

Jak může pomoci dospělý

- ***Všimněte si, nehodnoťte.*** Když se chování liší, není nutné hned hledat chybu. Spíš se ptejte, co mu v různých prostředích pomáhá nebo vadí.
- ***Uznávejte obě podoby dítěte.*** Ve škole musí zvládat tlak kolektivu, doma má právo na uvolnění.
- ***Dejte prostor k odpočinku.*** Dítě potřebuje místo, kde nemusí nic dokazovat. Trocha odpolední nudy bez PC, mobilů a úkolů do školy, stejně tak bez kroužku je někdy velmi potřebná.
- ***Pomáhejte propojovat světy.*** Sdílejte zážitky ze školy, podporujte přátelství i mimo vyučování.
- ***Nechte ho zkoušet nové způsoby.*** Role se mění, když si může bezpečně vyzkoušet jiné chování a zjistit, že ho okolí přijme.

Cílem není sjednotit chování na jeden způsob, ale pomoci dítěti, aby se ve všech prostředích cítilo stejně „samo sebou“.

Boj o uznání, přijetí a své jisté místo

Typickou fází je, když dítě bojuje o svou pozici v třídním kolektivu a s tou stávající není spokojeno. Většinou to dělá, aniž by si uvědomovalo, proč se tak chová. Vykřikuje, neposlouchá, napadá ostatní. My dospělí si musíme uvědomit, že skupina je místem, kde se bojuje o pozice. Nezměníme to nějakým domlouváním dětem, aby se chovaly lépe, ale umožníme skupině, aby nutné procesy probíhaly. Ideálně více mimo výuku, v třídnických hodinách, různých školních klubech, na školních akcích. Tyto procesy dost často komplikují výuku. Doma má dítě své jisté – rodiče ho znají, přijímají, reagují s předvídatelností. Ve třídě si ale musí pozici teprve vy budovat. Chce, aby ho ostatní brali vážně, aby bylo „někdo“. Zkouší různé způsoby, jak toho dosáhnout: být vtipné, ochotné, soutěživé, nebo někdy i provokativní, agresivní a neposlušné.

Potřeba uznání není slabost

Touha po obdivu nebo přijetí je v dětství stejně přirozená jako chuť učit se chodit. Dítě potřebuje slyšet: „patříš sem“. Pokud se mu to nedaří, může reagovat přehnaně – hledá způsob, jak být viděno ostatními. Někdo začne „bavit třídu“, jiný se stáhne, aby neudělal chybu. Obě reakce mají stejný základ: nejistotu, jestli ho druzí přijmou takové, jaké je.

Doma se bezpečí vrací

Jakmile přijde domů, napětí z role opadá. Dítě si dovolí projevit únavu, frustraci i vztek. Rodiče pak vidí chování, které ve škole chybí – právě proto, že doma se cítí v bezpečí.

Co s tím může udělat dospělý

- **Neodsuzovat proměnlivost.** Chování ve škole i doma má svůj důvod. Dítě testuje, jakou podobu jeho samého unesou ostatní.
- **Uznat jeho úsilí.** Být součástí kolektivu dá někdy hodně práce.
- **Pomoci mu odpočinout si od hraní rolí.** Potřebuje chvíle, kdy nemusí být „oblíbené“ ani „dokonalé“.
- **Všímat si drobných náznaků.** Když o kamarádech mluví s napětím nebo vyhybavě, většinou je za tím něco, co se teprve učí zvládnout.

Dítě, které touží po uznání, vlastně hledá jistotu, že je dost dobré. Když ji občas najde doma i ve škole, začne být víc samo sebou – a svět kolem něj se stane o něco klidnějším.

Jak se domlouvat se školou

Největší užitek má spolupráce, která stojí **na sdílení různého chování dítěte**. Rodič vidí dítě v bezpečí domova, učitel v dynamice třídy. **Každý má jiný úhel pohledu – dohromady tvoří celek.** Efektivní je opustit diskusi o tom, kdo má pravdu. A zaměřit se na to, jak řešit to, co řešit je třeba. Konkrétně a realizovatelně.

- **Sdílejte zkušenosti, ne hodnocení.**
Místo „*To není pravda, doma je úplně hodný*“ zkuste hledat, co přenést z domova do prostoru školy, aby se vhodné chování přeneslo i tam.
- **Hledejte souvislosti, ne viníka.**
„*Co by se mohlo změnit, aby...?*“ pomůže víc než pátrání po tom, kdo co zanedbal.
- **Mluvte konkrétně.**
Řešení konkrétní jednotlivé situace nabízí šanci k domluvě a změně.

- **Udržujte respektující tón**, rozpor v pohledu na věc není důvodem ke konfliktu. Pedagog je profesionálem na výuku. Nikoliv na vaše konkrétní dítě.
- A to nejdůležitější nakonec. **Dítě potřebuje cítit, že dospělí kolem něj hledají cestu, jak mu pomoci, a nestojí proti sobě.**

Cílem takové domluvy není sjednotit chování dítěte, ale pochopit, **v jakých podmínkách se mu daří být samo sebou** – a ty pak společně podporovat.

Materiál je přílohou k webináři/video: HRANICE VE ŠKOLE
Zpracovala: PhDr. Helena Vrbková, psycholožka

www.zivot-bez-zavislosti.cz
www.vyevikkvp.cz